

ZICHT OP ZONIËN

Herfst / Winter 2015

ZONIËNWOUd

5

FOCUS

"De bodem is een historisch document"

8

HET WOUd IN!

Vleermuizen-pret op je verjaardag

12

MIJN ZONIËN

"Het ZONIËNWOUd geeft me een oerbosgevoel"

3 Zoniën in BEELD

4 Zoniën KORT

5 Focus

“Dit is een historisch document”

8 Het woud in! Vleermuizenpret op je verjaardag

10 Van de hak op de tak Aalscholver: viskampioen Klimop: levensboom Hoornaar: ruwe bolster, blanke pit

11 Sporen van het verleden Wie wordt de kasteelheer van Tournay-Solvay?

12 Mijn Zoniën “Het ZONIËNWOUDE geeft me een fantastisch oerbosgevoel”

14 Zoniën in beweging Boswachter Olivier duidt de regels van het ZONIËNWOUDE

Het verhaal van ons erfgoed

Het ZONIËNWOUDE, dat is niet alleen een uitgestrekt oerbos dat nooit ontbost is (p. 12-13). Het ZONIËNWOUDE, dat is niet alleen een van de wouden met de meest productieve beuken ter wereld. Het ZONIËNWOUDE, dat is niet alleen een bos met een bodem die er al tienduizend jaar onaangeroerd bij ligt (p. 5-7). Het ZONIËNWOUDE, dat is óók een woud rijk aan historisch erfgoed dat een bezoek meer dan waard is: het Kasteel van Terhulpen, het Rood Klooster, het Spaans Huis, de tumuli van Watermaal-Bosvoorde, de voormalige bosgevangenis in Bosvoorde, de priorij van Groenendaal...

Dit najaar is het al erfgoed dat de klok slaat. In de maand september staat het patrimonium in heel Europa centraal. In ons land is dat op 12 en 13 september in Vlaanderen en Wallonië en op 19 en 20 september in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In het ZONIËNWOUDE strijken de Open Monumentendagen op zondag 13 september neer in Groenendaal met een veelbelovend programma: liefst vijf historische gebouwen gooien hun deuren open. Boswachters en gidsen leiden bezoekers rond in de vierkantshoeve, de villa uit de belle époque, het kasteel, de vroegere priorijkerk en het voormalige proefstation van Waters en Bossen (p. 4). Iedereen is welkom!

Maar niet alleen in september kun je ons erfgoed ontdekken. Het hele jaar door openen heel wat monumenten hun poorten voor het grote publiek. Het Kasteel van Terhulpen organiseert in oktober een groots feest in de prachtige boomgaard van het domein. Je ontdekt er vierhonderd jonge en oude fruitbomen. Naast dat uitzonderlijke patrimonium proef je van versgeperst appelsap, neemt een gids je op sleeptouw en leer je in een workshop artisaanaal appelsap maken.

Ook het Kasteel Tournay-Solvay bruist na bijna veertig jaar leegstand straks opnieuw van leven. De renovatie is zo goed als afgerond en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is nu op zoek naar een bewoner die er zijn thuis of kantoor van wil maken (p. 11).

Al die monumenten en relictten uit een ver of dichtbij verleden maken onze geschiedenis en het leven van onze voorouders tastbaar. Ze zijn de link tussen verleden, heden en toekomst en tonen hoe onze samenleving tot stand is gekomen. Samen vertellen ze een verhaal – ons verhaal.

Patrick Huvenne, Gregory Reinbold en Jean-François Plumier

Schiet jij ook weleens beelden van het natuurschoon in het ZONIËNWOUDE? Stuur dan je mooiste foto's in hoge resolutie (min. 300 dpi) naar info@zonienwoud.be.

De meest pakkende beelden krijgen een plaatsje in *Zicht op Zoniën!*

1, 2, 3 piano

Elke ochtend doorkruist Luc Germentier het ZONIËNWOUDE, camera in de aanslag. Die dag had hij geluk, hij ontwaarde een blauwe reiger tussen het struikgewas. Die waadvogel wachtte roerloos, zijn enkels verzonken in het water, zijn moment af om toe te slaan. Het favoriete maal van blauwe reigers zijn vissen of amfibieën maar hij maakt ook kleine zoogdieren en insecten buit.

Hotspot

Door een spleet in de poort ving Jean-Christophe Prignon een glimp op van het domein Argenteuil. Die inkiijk getuigt van de natuurlijke rijkdom van dit Europees beschermde Natura 2000-gebied, pal naast het ZONIËNWOUDE. Hij stelde scherp op een geveld boom die er mag blijven liggen. Die trekt waardevolle paddenstoelen als de tonderzwam aan en daar zijn tal van insecten tuk op. Of hoe een dode boom een hotspot voor plant en dier wordt.

Watervogel vol lucht

Kanalen, sloten of vijvers, waar voldoende water is, zie je meerkoeten rondobberen. Ken Clijmans spotte de watervogel in de buurt van het Rood Klooster. Hun venkleed zit vol lucht waardoor duiken naar voedsel een enorme krachttoer vergt. Ze maken daarbij een sprongetje en zetten zich met beide poten stevig af. Onder water vinden ze waterplanten, in het broedseizoen eten ze ook insecten en kleine waterdieren.

Vurige herfstwandeling

Straks hult het Zoniënwoud zich opnieuw in een deken van warme kleuren die het bos in vuur en vlam zetten. Fotograaf Frédéric Demeuse doet ons nu al waterstanden naar dat vurige kleurenfestijn.

Zoniën KORT

Open Monumentendag strijkt neer in het ZONIËNWOUD

Op zondag 13 september kijk je exclusief binnen in vijf historische gebouwen in Groenendaal.

Het kasteel, de restanten van de priorijkerk, de vierkantshoeve, de villa uit de belle époque, het voormalige proefstation van Waters en Bossen: de lijst van het historisch patrimonium dat voor Open Monumentendag zijn deuren opent, is indrukwekkend. Gedurende één dag tonen gidsen en boswachters je hoe dat waardevolle erfgoed er vanbinnen uitziet.

Verder op het programma: een fotoshoot met pony, een lezing over de geschiedenis van de priorij van Groenendaal, een bosspel voor kinderen, een wandeling in de voetsporen van Jan van Ruusbroec.

Open Monumentendag op zondag 13 september van 10 tot 17 uur in Groenendaal. Meer info en het volledige programma vind je op www.zonienwoud.be/open-monumentendag-strijkt-neer-in-het-zonienwoud.

Blijf op de hoogte via e-Zoniën en zonienwoud.be

Wil je als eerste op de hoogte zijn van alles wat er in het ZONIËNWOUD staat te gebeuren? Abonneer je dan op e-Zoniën, onze maandelijkse elektronische nieuwsbrief. Je vindt er ook heel wat tips om eropuit te trekken en om het woud te beschermen.

Schrijf je in via www.zonienwoud.be.

Nieuwe wandeling treedt in de voetsporen van Jan van Ruusbroec

Leer het leven en het werk van Jan van Ruusbroec kennen via een nieuw en rijkelijk gedocumenteerd pad.

Jan van Ruusbroec werd in 1293 geboren in Ruisbroec bij Brussel. In 1343 richtte hij mee de priorij van Groenendaal op, pal in het ZONIËNWOUD. Tijdens lange wandelingen ervoer hij Gods inspirerende kracht. Die mystieke ervaringen pende hij neer in elf boeken in het Middelnederlands. Die worden tot de belangrijkste en meest invloedrijke mystieke werken in de christelijke literatuur gerekend.

Het bewegwijzerde Jan van Ruusbroecpad is 2,3 kilometer lang en vertrekt aan het Bosmuseum in Groenendaal. Elf panelen in vier talen tronen je mee langs de cruciale plaatsen in het leven van Jan van Ruusbroec. Voor het uitstippelen en documenteren van de wandeling werkten de Koninklijke Heemkundige Kring van Hoeilaart, het Ruusbroecgenootschap en Natuurgroepering ZONIËNWOUD samen.

Meer info en een kaartje van de wandeling vind je op www.zonienwoud.be/wandelen/janvanruusbroec.

12 landen gaan voor erkenning beukenbos als werelderfgoed

De procedure voor de erkenning van het ZONIËNWOUD als werelderfgoed draait op volle toeren. Deze zomer bereiden de drie gewesten samen met twaalf andere Europese landen het erkenningsdossier voor.

Sinds eind januari 2015 prijken delen van het ZONIËNWOUD op de shortlist van 33 ongerepte beukenwouden die in aanmerking komen voor de erkenning als werelderfgoed. De Unesco wil het Europees netwerk van authentieke beukenbossen vervolledigen, nadat eerder wouden in de Karpaten en Duitsland werden erkend. Naast het ZONIËNWOUD in België komen ook bossen in Albanië, Slovenië, Roemenië, Italië, Polen, Oostenrijk, Kroatië, Bulgarije, Slowakije, Oekraïne en Spanje in aanmerking voor die erkenning.

Uiterlijk op 30 september 2015 moet het erkenningsdossier ingediend worden bij de Unesco in Parijs. Dit najaar neemt de International Union for Conservation of Nature (IUCN) de ingediende dossiers door. Op basis van die feedback stelt ons land het officiële aanvraagdossier op punt. De twaalf landen streven naar een officiële erkenning in 2017.

Volg de laatste ontwikkelingen via www.zonienwoud.be.

Bodemdeskundige Roger Langohr over de oerbodem van het ZONIËNWOUD

“Dit is een historisch document”

Al meer dan tienduizend jaar ligt de bodem van het ZONIËNWOUD er onaangeroerd bij. Dat is uniek in Noord- en Midden-België. Nergens anders vind je een uitgestrekt woud waar nooit aan landbouw is gedaan en de begrazing beperkt bleef. “De Zoniënbodem is een bijzonder waardevol tijdsdocument en een patrimonium dat we moeten koesteren”, beklemtoont bodemdeskundige Roger Langohr.

VERTICALE DOORSNEDE VAN DE ZONIËNBODEM

- ① Laag van afgestorven bladeren.
- ② Dunne laag humus.
- ③ Laag met talrijke wortels tot een diepte van 30 à 40 centimeter.
- ④ 'Barstensysteem' met verticale aders, op een diepte tussen 40 en 120 centimeter. De boomwortels moeten door die smalle aders dringen om de diepere leemlaag te bereiken.
- ⑤ Onderste leemlaag van 120 centimeter tot 4 meter diep. De wortels bereiken hier de nog kalkrijke, vruchtbare leem die in de ijstijd is afgezet. Die laag zorgt ervoor dat de Zoniënbomen zo goed groeien.

Het ZONIËNWOUDE behoort tot de wouden met de meest productieve van beuken ter wereld. De bomen in het woud groeien bijzonder snel. Hoe dat komt? De verklaring ligt onder het aardoppervlak van het woud.

“Om de natuur te begrijpen moet je hoofdzakelijk rekening houden met drie elementen”, legt bodemdeskundige Roger Langohr uit. “Het klimaat, de bodem en de geschiedenis. Het woud ligt pal in de leemstreek, die zich uitstrekt over Midden-België, van Bergen tot Luik en van Mechelen tot Charleroi. Al van voor de Romeinse tijd werd in deze regio volop aan landbouw gedaan. Enkel het ZONIËNWOUDE bleef daarvan al die jaren gespaard. Dat maakt het bos tot een van de weinige plekken in Noord- en Midden-België waar de bodem nooit bewerkt is.”

Woelen

Dat de Zoniënbodem vandaag authentiek is, hebben we te danken aan de graven van Leuven en later aan de hertogen van Brabant. Zij gebruikten het ZONIËNWOUDE tot in de 18de eeuw als jachtgebied en productiebos voor hout en kool. Wie er het bosreglement uit die tijd op naslaat, komt te weten dat begrazing wel toegelaten maar beperkt was. Roger Langohr: “Van de middeleeuwen tot 1830 werden veel bossen begraaasd door schapen, varkens, paarden en koeien. Maar vee heeft een invloed op de bodem. De mest brengt meer stikstof in de grond en dat trekt onder meer regenwormen en mollen aan. Die woelen de bovenste laag om. In het ZONIËNWOUDE is dat nagenoeg niet gebeurd en daardoor werd het authentieke bodemprofiel bewaard.”

Vruchtbaar

Of op een bodem aan landbouw is gedaan, kun je nog eeuwen later zien. Roger Langohr: “In het Meerdaalwoud bij Leuven bijvoorbeeld deden de Romeinen aan landbouw. Dat zie je vandaag nog aan het bodemprofiel. De bovenste humuslaag is er dikker en vruchtbaarder dan in het ZONIËNWOUDE. Daar zijn de bovenste lagen bijzonder arm aan nutriënten en daardoor erg zuur. De zuurtegraad behoort tot de hoogste van België, hoger zelfs dan op de Ardense plateaus. Dat de bomen van het ZONIËNWOUDE toch

zo goed groeien, hebben ze te danken aan de metersdikke laag kalkrijke leem die hier tijdens de ijstijd is afgezet. Die is bijzonder vruchtbaar en dooraderd met boomwortels.”

Ook uniek is dat in het ZONIËNWOUd door de eeuwen heen zo goed als geen erosie is opgetreden. Daardoor is het reliëf vrijwel intact gebleven. Zo zie je nog de meanders die ontstaan zijn door sneeuwdooi in de ijstijd. Roger Langohr: “Nergens anders in de leemstreek van West-Europa vind je zo’n uitgebreide variatie aan authentieke landschappen op één plek: valleien, hellingen, plateaus...”

Bedreiging

De bodem van het ZONIËNWOUd is uniek, maar dat maakt hem ook kwetsbaar. “De grootste bedreiging is niet de klimaatverandering, maar wel het betreden van de bodem en de bosexploitatie met grote machines”, weet Roger Langohr. “Een voorbeeld: in de jaren zeventig mochten ruiters in bepaalde zones tussen de bomen rijden. Tijdens de droge zomer van 1976 stelden de bosbeheerders vast dat heel wat bomen aan het afsterven waren, vooral op die plekken. Wat bleek: door het veelvuldig getrappel van de paarden was de bodem verdicht. Water en lucht drongen niet meer door tot bij de wortels, die afstierven. Toen dat aan het licht kwam, stelden de beheerders onmiddellijk het verbod in om de paden te verlaten. Maar als de bodem is samengedrukt, duurt het herstel tientallen jaren. Daarom is het zo belangrijk dat recreanten enkel op de paden genieten van dit magistrale woud. Het is een goede zaak dat de beheerders van het woud vandaag maatregelen nemen om de schadelijke gevolgen van bosexploitatie en recreatie te voorkomen.”

Verenigde Naties riep 2015 uit tot Internationaal Jaar van de Bodem

We lopen er elke dag over, maar staan er nauwelijks bij stil: de bodem onder onze voeten is voor ieder van ons van levensbelang. Een zuivere bodem is een voorwaarde om gezond voedsel te telen en helder drinkwater te produceren. Een gezonde bodem levert bovendien de ruimte die we nodig hebben om te wonen, te leven, te werken en te ondernemen. De kwaliteit van de bodem is ook doorslaggevend voor de vitaliteit en de diversiteit van de natuur en haar ecosystemen.

Om het belang van de bodem in de kijker te zetten, hebben de Verenigde Naties 2015 uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van de Bodem.

Kijk voor meer info op www.fao.org/soils-2015

Lees meer in het artikel van Roger Langohr 'Het Zoniënwoud, uniek voor aardwetenschappen en archeologie' op www.zonienwoud.be/over-het-woud/beheer/bodem

• VERJAARDAG • vol vleermuizenpret •

Vliegen zoals een vleermuis, muggen- en vliegensnoepjes oppeuzelen, op de tast tien voorwerpen herkennen, de vriendjes van Elias deden halsbrekende toeren op het feestje voor zijn zevende verjaardag. Maar slaagden ze ook in hun missie om vleermuis Vleertje opnieuw aan een huisje helpen?

© Stefanie Hooft

“Dag lieve kinderen”, steekt gids Agnes van Natuurgroepering ZONIËNWOUd van wal. Ze steekt een handpop in de vorm van een vleermuis de lucht in. “Ik ben Vleertje en ik ben vandaag heel droevig. Ik ben dakloos geworden. Graaf Dracula heeft alle kieren en gaten in zijn kasteel dichtgestopt en nu kan ik niet meer binnen. Ik heb hem gesmeekt om ten minste opnieuw een opening vrij te maken, maar hij is onverbiddelijk. Alleen als ik erin slaag om vijftien opdrachten in het ZONIËNWOUd met succes uit te voeren, wil hij overwegen om me opnieuw binnen te laten. Willen jullie me alsjeblieft helpen?”

Koning zonder koningin

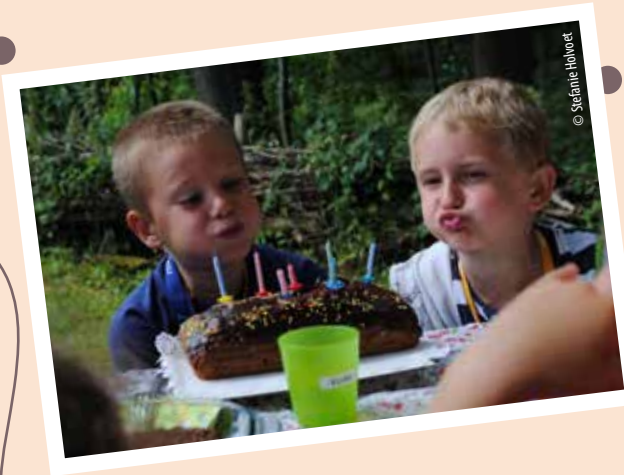
“Ja”, roepen de kinderen eensgezind. Vleertje: “Ik heb gehoord dat er hier iemand jarig is vandaag. Wie is dat?” Alle ogen richten zich op Elias. “Ik”, roept hij triomfantelijk. “Jij bent voor een dag de koning van het ZONIËNWOUd en jij

mag een troon kiezen”, zegt Vleertje. Elias moet daar niet lang over nadenken en gaat op zijn troon zitten. “Je hebt nu een troon, nu mag je ook een koningin kiezen met wie je wilt trouwen”, vervolgt Vleertje. “Ik ga zeker nooit trouwen, dus voor mij geen koningin”, zegt Elias prompt. Zijn vriendjes proesten het uit.

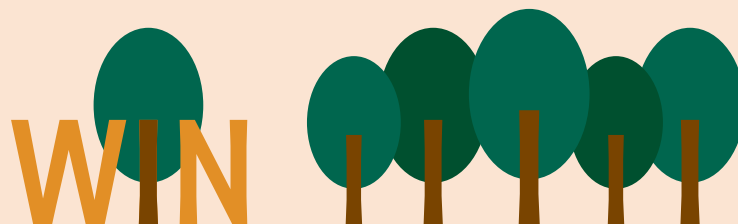
Dan is het tijd om het bos in te trekken, maar niet voor koning Elias zijn toestemming heeft gegeven. “Koning Elias, geeft u de toelating om nu het ZONIËNWOUd te bezoeken?” Elias knikt. “Waar moeten wij lopen?” Koning Elias: “Op de paden.” Mogen we bessen of paddenstoelen plukken? Koning Elias: “Nee, dat is verboden.”

Iemand proeven?

Gids Agnes haalt twee doosjes tevoorschijn. “Voor de tocht door het woud hebben we veel energie nodig. Daarom heb ik de lievelingshapjes van de vleermuizen meegebracht: muggen en vliegen. Wie wil er eentje proeven?” De kinderen schuifelen wat met hun voeten en kijken elkaar afwachtend aan. Dan steekt Archibald voorzichtig zijn vinger op. “Jij wil proeven? Kom maar even mee.” Agnes en Archibald gaan wat verder op staan, met de rug naar de anderen. Gespeeld kokhalzend komt Archibald op zijn vriendjes toegelopen. “Wil er nog iemand proeven?” “Voor de volgende opdracht wil graaf Dracula

jullie reflexen testen”, zegt gids Agnes. Vleermuizen zijn echte luchtacrobaten, maar ze zijn als de dood voor uilen. Als ik één keer fluit, mogen jullie om ter snelst vliegen als vleermuizen. Fluit ik twee keer, dan wil dat zeggen dat er een uil in aantocht is en dat jullie ineengedoken en roerloos moeten gaan zitten. Wie toch beweegt als ik twee keer fluit, gaat terug naar af. Wie als eerste bij het paaltje ginds aankomt, die wint.” Zo gaat het nog een hele namiddag door: de vriendjes van Elias steken van alles op over de dieren en planten in het ZONIËNWOUd en voeren onderweg knotsgekke opdrachtjes en spelletjes uit. Op het einde wacht er taart en kinderchampagne en wordt Elias overladen met cadeautjes. En Vleertje? Die heeft die avond moe maar tevreden in haar eigen huisje geslapen.

EEN VERJAARDAGSFEESTJE IN HET BOS!

Wil jij ook je verjaardag in het bos vieren? Waag je kans en doe mee aan onze wedstrijd 'Win een verjaardagsfeestje in het bos'.

Hoe kunnen we kinderen die naar het ZONIËNWOUd rond de onthaalpoort in Groenendaal komen, de tijd van hun leven bezorgen? Daar denken de beheerders van het ZONIËNWOUd momenteel samen met tal van partners over na. Help jij een handje? Stuur ons voor 20 oktober een origineel en natuurvriendelijk idee voor een leuk spel of onvergetelijke activiteit in het bos. Het beste idee wint een verjaardagsfeestje in het bos.

Natuurgroepering ZONIËNWOUd organiseert verjaardagsfeestjes in het bos voor drie leeftijdsgroepen:

- Kabouterpad voor kinderen van 3 tot 5 jaar
- Boris De Bostrol of Vleertje voor kinderen van 5 tot 9 jaar
- Arachne voor kinderen van 9 jaar en ouder

Meer info: www.ngz.be, info@ngz.be

Van de hak op de tak

Wat bloeit en groeit er in het ZONIËNWOUd? Duik mee in de wereld van de dieren en planten die zich dit seizoen laten opmerken in het woud!

Klimop: levensboom

Een van de laatste bloeiende planten in het woud is klimop. De trosvormige, geelgroene bloemen bloeien van september tot december. Daarmee is de klimplant de laatste voedselreserve voor bijen en vlinders. Maar klimop heeft nog meer troeven. De merel, de heggenmus en de winterkoning vinden tussen zijn bladeren en lianen een geborgen plek om hun nest te bouwen. Spreeuwen en houtduiven doen zich in de winter te goed aan de dofzwarte bessen.

Een boom kan tot één ton aan klimopbladeren en -lianen torsen. Bereikt de klimop de kruin van de boom, dan kan hij op termijn de fotosynthese van zijn gastheer belemmeren. Maar dat deze plant een boom kan 'wurgen', is een hardnekkige mythe. Wetenschappelijk onderzoek toont zelfs aan dat bomen omringd door klimop beter groeien. Net omdat hij zo waardevol is voor het leven in het bos laten de beheerders van het ZONIËNWOUd bomen met klimop zo veel mogelijk hun gang gaan.

Hoornaar: ruwe bolster, blanke pit

De hoornaar is de grootste wesp van Europa en kan tot 3,5 cm groot worden. Dat indrukwekkende postuur betekent niet dat hij veel kwaad in de zin heeft. Terwijl de 'gewone' wesp aangetrokken wordt door zoetigheden, kijkt de hoornaar daar niet naar om. Je zal er dus bijna nooit last van hebben als je picknickt in het bos. Hij wordt enkel agressief als je te dicht bij zijn nest komt of hem belemmert.

De hoornaar jaagt vooral op andere insecten, zoals bijen, wespen, rupsen en spinnen. In de herfst gaat hij op zoek naar een plek om aan zijn winterslaap te beginnen. Hij bouwt zijn nest bij voorkeur in een holle boom, onder daken of in schuren.

© Wilda - Yves Adams

Aalscholver: viskampioen

Aan de oevers van de vijvers in het ZONIËNWOUd spot je steeds vaker het rijzige en donkere silhouet van de aalscholver. De waterkwaliteit is er de afgelopen jaren flink verbeterd, waardoor vissen zich er opnieuw in hun sas voelen. En een lekker stukje vis, dat weet de aalscholver wel te smaken. Om aan zijn dagelijkse kost te komen, duikt hij geregeld van snavel tot zwemvliezen het water in. Zodra hij zijn buit verorberd heeft, waaiert hij zijn vleugels open en laat hij zijn gitzwarte verenkleed drogen in de zon.

De aalscholver is nagenoeg volledig zwart. Hij heeft een witte wang met een gele vlek als wapen-teken. Zijn stevige, haakvormige snavel maakt van hem een uitstekende visser. Daarom is deze 'watterraaf' allerminst populair bij vissers.

© Wilda - Rollin Verlinde

Wie wordt de kasteelheer van Tournay-Solvay?

Het Kasteel Tournay-Solvay in Watermaal-Bosvoorde is eindelijk gerestaureerd. Daarmee komt een einde aan een lijdensweg van bijna veertig jaar, waarin het monument ten prooi viel aan verval en vandalisme. De laatste missie: een bewoner vinden die van het kasteel zijn thuis wil maken.

Schouder aan schouder met het ZONIËNWOUd ligt het Tournay-Solvaypark, een domein van 7 hectare dat deel uitmaakt van Natura 2000, het Europees netwerk van beschermde natuurgebieden.

In 1878 kocht Alfred Solvay, de broer van de uitvinder van het sodazout, een stuk van het ZONIËNWOUd dat al eerder ontgonnen was. Delen ervan waren beschermd als zuurbeukenbos met boshyacinten en meiklokjes. Alfred installeerde zich in Brussel om van daaruit het chemische zakenimperium te leiden. Hij vroeg architect Constant Bosmans en diens schoonbroer Henri Vandeveld (niet te verwarren met Henry) om een kasteel te bouwen in Vlaamse neorenaissancestijl, die toen in de mode was.

Twee torens

Na zijn dood in 1894 breidde zijn weduwe Marie Masson het domein flink uit. Ze liet twee torens bijbouwen en vroeg tuinarchitect Jules Buyskens om een landschaps-

park in te richten. Aan de ingang kwam een portierswoning van de hand van Georges Collin. Die ontwierp ook de stallen, vandaag de zetel van de vzw Tournesol-Zonnebloem, het Gewestelijk Centrum voor Ecologie-initiatie.

In 1972 overleed Thérèse Tournay-Solvay, de dochter en laatste erfgenaam van Alfred Solvay en Marie Masson. Vastgoedmakelaars kochten het domein op, maar kregen geen vergunning om er kantoren voor farmaceutisch UCB op te trekken. In 1980 kwam het opnieuw in handen van de Belgische staat. Een jaar later ging het Tournay-Solvaypark open voor het publiek.

Vandalen

Het park was gered, maar het kasteel ging een lange lijdensweg tegemoet. Het viel ten prooi aan vandalisme en plundering, en er vestigden zich krakers. In 1982 brak er een brand uit en het dak ging in vlammen op. Sindsdien zegevierde de natuur in het pand.

Tot in 2011. Het Brussels Gewest trok 3,5 miljoen euro uit om het gebouw een nieuw leven te geven. Architectenbureau MA² van Francis Metzger nam de handschoen op. Het restaureerde ook het Maison Saint-Cyr, de Villa Empain en het Hotel Solvay. In juni van dat jaar werden de grove restauratiewerken afgerond. De afwerking gebeurt verder in functie van de wensen en noden van de nieuwe kasteelheer. Kandidaten?

Natuurfotograaf en ecooog Rollin Verlinde

“Het ZONIËNWOUd geeft me een fantastisch oerbosgevoel”

Zijn kantoor kijkt uit op het bladerdak van het ZONIËNWOUd. “Een zegen”, vindt Rollin Verlinde, natuurfotograaf, oprichter van de online beeldbank Vilda en lesgever Ecologie. “Het ZONIËNWOUd komt heel dicht in de buurt van wat natuur overal zou moeten zijn.”

Het Zwaenepoelreservaat door de ogen van Rollin.

“Als kleine jongen was ik een verwoede verzamelaar van natuurschatten: schedels, pluimen, schelpen, ik propte er mijn broekzakken mee vol. Een ramp voor onze wasmachine thuis. Al snel botste ik op de limieten van die verzameldrift: die mooie zangvogel of dat weidse landschap kon ik moeilijk meenemen. Toen ben ik de natuurpracht om mij heen beginnen te fotograferen. Dat deed ik vijftien jaar lang zoals iedereen dat doet: drukken op de knop, en op naar het volgende beeld. Tot ik als twintiger een echt goede fotograaf ontmoette. Ik trok een week met hem op en toen ik zag hoeveel tijd hij nam om het perfecte beeld te maken, dacht ik: dat kan ik ook!”

“Na mijn studies leerde ik natuurfotograaf Yves Adams kennen. Het klikte meteen en we besloten om een online natuurbeeldbank op te zetten. Vier jaar later was Vilda marktleider in Vlaanderen. Vandaag werken er zes fotografen aan mee.”

Buitenbeentje

“Mijn enige echte passie is niet fotografie maar de natuur. Onder fotografen voel ik me een buitenbeentje. Mocht ik om de een of andere reden niet meer kunnen of mogen fotograferen, dan zou ik daar niet wakker van liggen. Fotografie is voor mij een middel om de natuur te vatten, te vangen.”

“Ik fotografeer alleen in opdracht. Zo bracht ik enkele jaren geleden de bosreservaten in heel Vlaanderen in beeld, waaronder het Zwaenepoelreservaat in het ZONIËNWOUd. Joseph Zwaenepoel was de vroegere beheerder van het Vlaamse deel van het ZONIËNWOUd. In 1983 besliste hij om een klein deel van het ZONIËNWOUd niet meer te beheren en er de natuur haar gang te laten gaan. De meer dan tweehonderd jaar oude eiken- en beukenbomen worden sindsdien niet meer gekapt, en omgevallen bomen mogen blijven liggen. Je kunt niet veel dichterbij echte natuur komen dan daar.”

Gruwelijk moeilijk

“Bosfotografie is de moeilijkste tak van de natuurfotografie. Iedereen met genoeg geduld om in een schuilhut het juiste moment af te wachten, kan een geslaagde foto maken van een vogel. En ik kan ook precies uitleggen hoe je daarbij te werk moet gaan. Dat ligt anders voor wie een bos wil fotograferen. Een bos prikkelt al je zintuigen: je ademt de gezonde lucht in, hoort iets ritselen in het struikgewas, voelt de sfeer die er hangt, ziet de weidsheid van het landschap. Die driedimensionale wereld vatten op een plat stuk papier is gruwelijk moeilijk.”

“Om een geslaagd beeld te maken van het Zwaenepoelreservaat ben ik vijftien tot twintig keer moeten teruggaan. Nu eens was er te veel mist, dan stond de zon te hoog of was het bewolkt. Het licht moest precies goed zitten om alle gevoelens en indrukken in beeld te brengen die het boslandschap in mij wakker maakte.”

“Hoewel de meeste mensen mij kennen als natuurfotograaf, zie ik mezelf vooral als ecooloog. Om te kunnen genieten van de natuur, moet ik er zoveel mogelijk over weten. Als er een vogel aan mij voorbij scheert, wil ik niet alleen weten welke vogel dat is, maar ook hoe hij leeft. Je kunt dat vergelijken met een museumbezoek. Als je alles weet over de kunstenaar die het schilderij gemaakt heeft en waarom hij dat deed, geniet je intenser van die ervaring.”

Oerbosgevoel

“Het ZONIËNWOUd is een van de weinige bossen in West-Europa die nooit ontbost zijn. In combinatie met de uitgestrektheid van het woud maakt dat dat je hier een fantastisch oerbosgevoel krijgt. Het ZONIËNWOUd komt heel dicht in de buurt van wat natuur overal zou moeten zijn.”

Boswachter Olivier duidt van het ZONIËNWOUd

Waarom zijn loslopende honden een bedreiging voor dieren in het woud? Waarom is het verlaten van de paden nefast voor het bos? Waarom voer je watervogels beter niet? Boswachter Olivier Schoonbroodt van Leefmilieu Brussel geeft tekst en uitleg bij de regels die gelden in het woud. Maak kennis met de XII Werken voor het ZONIËNWOUd.

I Laet bloemen bloeien en paddenstoelen groeien.

“Hoe klein ook, als je een bloem of een paddenstoel plukt, verstoor je het natuurlijke evenwicht in het bos. Bijen komen af op de nectar in de bloemen en zorgen op die manier voor bestuiving. Paddenstoelen breken dood hout af en leveren zo belangrijke nutriënten voor andere plantensoorten. En voor bosdieren als eekhoorns, muizen en kevers zijn paddenstoelen een voedzame hap.”

II Ook de dieren genieten van de rust, maak niet te veel lawaai.

“Niet alleen mensen stellen de rust in het woud op prijs. Voor veel dieren is genoeg rust zelfs noodzakelijk om te overleven. Trek- en broedvogels bijvoorbeeld hebben hun energie nodig om jongen groot te brengen of de loodzware trektocht naar Afrika aan te vatten.”

III Hou je hond aan de leiband.

“Elk jaar vinden boswachters in het ZONIËNWOUd reeën die door een loslopende hond zijn gedood. Willen we dat het woud een veilige thuis blijft voor reeën, dan moeten baasjes hun viervoeter te allen tijde aan de leiband houden. Ook andere recreanten stellen dat op prijs. Sommige mensen zijn nu eenmaal bang van honden. Ook zij hebben recht op een rustige wandeling in de natuur.”

IV Bewonder de majestueuze bomen van het ZONIËNWOUd; bekras ze niet.

“Bomen bekrassen is hetzelfde als ze verwonden. De wonde vormt een toegangspoort voor schimmels en insecten die de boom kunnen verzwakken.”

V Help het woud proper te houden; neem je afval mee naar huis.

“Afval in het woud bezoedelt het betoverende landschap en wekt de ergernis op van andere bosbezoekers. Bovendien is zwerfvuil slecht voor mens, dier en natuur: het kan de bodem vervuilen, dieren eten het op of raken erin verstrikt.”

VI Blijf op het pad; vertrappel de bodem niet.

“Als je er vaak overheen loopt, wordt de bosbodem samengedrukt en uiteindelijk hard. Water en lucht dringen niet meer door tot bij de wortels van planten en bomen. Die beginnen te verrotten, waardoor de boom afsterft. Wie de paden verlaat, brengt bovendien schade toe aan kwetsbare plantensoorten en verstoort de bosbewoners.”

VII Hou het veilig en maak geen vuur: een brand verspreidt zich snel.

“In droge periodes volstaat één sigarettenpeuk om het woud in een mum van tijd in vuur en vlam te zetten. Daarom is vuur maken strikt verboden in het woud.”

VIII Spot de watervogels maar voeder ze niet.

“Wilde dieren vinden voldoende voedsel in de natuur. Watervogels voeren lijkt misschien een goede daad, maar brood is te eenzijdig en bevat niet de voedingsstoffen die ze nodig hebben. Bovendien rot het brood in het water, waardoor de vijver een broeihaard wordt voor bacteriën. Die veroorzaken ernstige ziektes als botulisme, met verlamming of zelfs de dood tot gevolg.”

de regels

IX Kies het juiste pad voor jouw activiteit: wandelen, fietsen, paardrijden...

“In het ZONIËNWOUD zijn er voor elke gebruiker geschikte paden aangelegd. Elke recreant kan er in alle veiligheid en comfort zijn sport beoefenen. Voor de veiligheid van andere bezoekers is het belangrijk dat ruiters, fietsers en wandelaars op hun eigen pad blijven. Blaffen de honden op een paardenpiste of een zwangere vrouw met een kinderwagen op een steile mountainbikepiste zijn voorbeelden van gevaarlijke combinaties.”

X Laat dood hout liggen: dieren en planten huizen er graag.

“Dood en rottend hout geeft de biodiversiteit in het woud een boost. Het is een voedselbron voor vele micro-organismen en ongewervelden, en vormt zo een belangrijke schakel in het bosecosysteem. Dieren als salamanders, vleermuizen en boommarters gebruiken liggende of staande dode bomen vaak als schuilplaats.”

XI Hou exotische dieren en planten ver van het ZONIËNWOUD.

“De strijd tegen exotische planten als Amerikaanse vogelkers en Japanse duizendknoop in onze bossen kost ettelijke miljoenen. Ze verspreiden zich razendsnel en verdringen de inheemse planten. Op dit moment hebben we de situatie nog onder controle, maar in bossen elders in het land hebben die invasieve planten de overhand gekregen.”

XII Geniet, maar respecteer ook de andere bezoekers van het woud.

“Deze regel vat alle overige regels eigenlijk goed samen. Door respect te tonen voor de natuur en voor andere bezoekers kan iedereen optimaal genieten van het woud, en dat nog vele generaties lang.”

Mountainbiken in het woud: hou het veilig

Mountainbiken is leuk, goed voor de conditie en avontuurlijk. Er gebeuren de laatste tijd echter steeds vaker ongevallen met mountainbikes. Hoe komt dat? Waar moet je als mountainbiker op letten?

Deze zomer reed een mountainbiker in de buurt van het domein van Solvay in Terhulpen tegen een prikkeldraad. Hij liep daarbij verwondingen op. Dergelijke ongevallen met mountainbikes komen de laatste tijd steeds vaker voor. Damien Bauwens van het Département de la Nature et de la Forêt: “De verbodsborden en regels zijn er niet voor niets. Ze beschermen de dieren en de planten, en verzekeren daarmee de toekomst van het bos. Door de paden te verlaten schrik je schuwe dieren op, rijd je planten kapot en vertrappel je de bodem. Daarom is het zo belangrijk om de uitgetekende routes te volgen.”

© Villa - Yves Adams

Activiteitenkalender

Datum en uur	Activiteit	Plaats van afspraak	Organisator	Taal
SEPTEMBER				
Zondag 13/9 9-17u	Open Monumentendag rond de priorij van Groenendaal	Groenendaal Kijk voor meer info op www.zonienwoud.be/ open-monumentendag-strijkt-neer-in-het-zonienwoud	Koninklijke Heemkundige Kring Hoeilaart, Regiokantoor Agentschap Natuur en Bos Groenendaal, Regionaal Landschap Dijleland	NL
Zondag 13/9 9u30-13u	Wandeling: initiatie tot de mycologie	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 13/9 14u	Wandeling: het Zoniënwood als productiebos De vernieuwde Jan Van Ruusbroecwandeling	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
Zondag 20/9 9u30-16u30	Wandeling: initiatie tot de mycologie	Parking op het einde van de Charles Schallerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 20/9 10u30	Wandeling: van Tervuren naar Bosvoorde via Jezus-Eik	Terminus tram 44 in Tervuren	De Vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Maandag 21/9 tot vrijdag 2/10	Educatieve klasuitstap in het kader van de Veer- tiendaagse van het Zoniënwood, voor het 5de en 6de leerjaar van de lagere scholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Nog te bepalen	Leefmilieu Brussel www.leefmilieu.brussels Info en inschrijvingen via wbarth@environment.irisnet.be , 02 775 77 40	FR/NL
Zaterdag 26/9 10u30	Wandeling: paddenstoelen	Parking van het station van Groenendaal	De Vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
OKTOBER				
Donderdag 8/10 14u	Wandeling: herfst in het Zoniënwood	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
Zaterdag 10/10 20u	Avondwandeling met boswachter Dirk Raes	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Inschrijven aangewezen via www.debosuil.be	NL
Van zondag 11/10 tot zondag 25/10	Tentoonstelling 'De helden van het bos'	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil www.debosuil.be	NL
Zondag 11/10 10u-18u	Boomgaardfeest met geleide bezoeken om 10u30, 14u, 15u en 16u in het Frans en om 14u in het Nederlands	Parking Gaillemarde, Drève de la Ramée 4, Terhulpen	Domaine régional Solvay www.chateaudelahulpe.be ; inschrijven via info@chateaudelahulpe.be of 02 634 09 30	FR/NL
Zondag 11/10 9u45	Wandeling door het Arboretum van Tervuren met boswachter Wilfried Emmerechts	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
Zondag 11/10 10u, 11u en 14u	Kindervoorstelling 'In de lucht' door Rode Boom	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
11/10 10u30	Wandeling: van Bosvoorde naar Groenendaal en terug	Halte 'Wiener' van tram 94	De Vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 11/10 14u	Wandeling: in het spoor van Leopold II	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
Zondag 11/10 14u	Fietstocht langs de beheerprojecten in het Zoniënwood, met beheerder Patrick Huvenne	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
Donderdag 15/10 10u00	Wandeling: van Bosvoorde naar Ukkel via Groenendaal	Heiligenborre, aan de terminus van bus 17	De Vrienden van het Zoniënwood www.amisdesoignes-zonienwoudvrienden.be	FR
Zondag 18/10 13u	Filosofische wandeling met filosofe Papatya Dalkiran	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
Zondag 18/10 13u30	Op stap met je spiegelreflexcamera door het Zoni- enwood, door beroepsfotograaf Erwin Alsteens	Bosuil, Witherendreef 1, Jezus-Eik (Overijse)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
Donderdag 22/10 14u	Wandeling: het arboretum van Tervuren – Nieuwe wereld	Parking Vlakedreef, Tervuren	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	NL
Zondag 25/10 9u30	Wandeling: ontdekking van paddenstoelen in het Zoniënwood	Parking op het einde van de Charles Schal- lerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR
Zondag 25/10 14u	Actiedag tegen invasieve planten	Rood Klooster (exacte locatie nog te bepalen)	Gemeenschapscentrum De Bosuil Tickets en info via www.debosuil.be	FR/NL
NOVEMBER				
Zondag 8/11 14u	Wandeling: het natte Zoniënwood, over beken, vijvers en grondwater	Bosmuseum Jan van Ruusbroec, Duboislaan 2, Hoeilaart	Natuurgroepering Zoniënwood www.ngz.be	NL
Zondag 15/11 9u30	Wandeling: hoe bereiden planten zich voor op de winter in het Zoniënwood?	Parking op het einde van de Charles Schal- lerlaan in Oudergem, bus 41	Cercle des Guides-Nature du Brabant http://guidenaturebrabant.wordpress.com	FR

Zicht op Zoniën wordt gerealiseerd door het Agentschap voor Natuur en Bos, Leefmilieu Brussel en Département de la Nature et des Forêts, DGRNE-SPW.

Verantwoordelijke uitgever:

Marleen Evenepoel, Kon. Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
F. Fontaine & R. Peeters, Thurn & Taxis-site, Havenlaan 86C/3000, 1000 Brussel
Claude Delbeuck, avenue Prince de Liège 15, 5100 Jambes

Druk: Artoos

Redactie en realisatie: Pantarein Publishing

Website: www.zonienwoud.be

